

**Miskolc város
helyi jelentőségű védett
és védendő természeti értékei**

SZERKESZTETTE

Demeter Zoltán
Hudák Katalin
Papp László

KIADTA

Zöld Akció Egyesület

Miskolc Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala

*Készült 1000 példányban
Miskolc Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala
támogatásával
2003-ban*

Bevezető

Miskolc város nevének említésekor a legtöbb ember képzeletében még mindig egy gyárak övezte, füstös, jellegtelen település képe jelenik meg. Azután említésre kerül Lillafüred, Tapolca, vagy éppen a Bükk és nyomban ellenkező jelzőket hallhatunk.

Ez a kettősség valóban jellemző városunkra. Közvetlen környezetünkben a természet gazdagsága látszik, ugyanakkor a város belterületén a szépülő épületek mellett alig találunk parkokat, komor panelházak közelében hipermarketek és mindenféle centerek, plazák nőnek fel a még beépítetlen területeken.

Ennek ellenére még körülöttünk is megbújnak olyan értékek, melyeket talán észre sem veszünk a mindennapi rohanásban, vagy éppen nem tulajdonítunk nekik különösebb jelentőséget, mert nem tudjuk mi bennük az érdekes. Vannak köztük a város utcáin fellelhető fák, városszéli rétek, rejtett kertek és patakparti ligetek.

Egy részük már jogi védeltséget élvez, helyi védett természeti terület vagy érték formájában. Ez azonban kevés, ha mi, az itt lakó és ide látogató emberek nem vigyázunk rájuk. Sajnos jól példázza ezt a néhány évvel ezelőtt, az Avason illegálisan kivágott, természetvédelmi oltalom alatt álló, Mély-völgyi fenyőcsoport esete is. Reméljük, hogy értékeink nem fognak a vandalizmus, az érdektelenség, vagy éppen az anyagi haszonszerzés áldozatául esni. Hogy nem csak az marad fenn amit az írott szó védelmez, hanem mindannyian óvjuk a ránk bízott és általunk tovább is örökített környezetünket. Sőt talán oda is eljutunk egyszer, hogy nem lesz szükség paragrafusokra egy-egy facsoport, vagy néhány kedves virág védelme érdekében.

De addig is szolgálja e füzet Miskolc rejtett értékeinek megismerését és nyissa rá szemünket arra a szépségre, mely ingyen kínálja magát, s cserébe csak annyit kér: vigyázz és emlékeztess fiaidat.

Köszönjük a kiadvány elkészítésében nyújtott segítséget dr. Kovács Miklósnak, Greutter Zoltánnak, dr. Adorján Imrének, Hoitsy Györgynek és Bojtár Ottónak.

Élményekben gazdag barangolást és a város egyre jobb megismerését kívánják a szerkesztők.

1. Gárdonyi Géza Művelődési Ház parkja

Földrajzi fekvése: Miskolc, Sütő János u. 42. sz. alatti ingatlan.

Területe 2,5 hektár.

Megközelítése: a 4. számú (Hejőcsabai gyógyszertár megálló) és 24. számú (Futó utcai megálló) autóbusszal.

Foto: Papp László

A védettség rendeltetése az arborétum jellegű, őshonos és exóta fajokban gazdag terület megőrzése volt. A park egyben oktatási, ismeretterjesztési célokat is szolgálna, de jelenleg zárt terület, mely hasznosításra vár.

A Bárczy család 1870-es években épített kúriáját körülvevő park 1945 után a magyar állam tulajdonába került. A kerület urbanizációs folyamatai során a parkrendszer felújításra került és a szórványosan megmaradt évszázados, dendrológiai szempontból ritka és értékes fafajokat a park jellegének megfelelő fajokkal egészítették ki. Az őshonos fajok közül jelentősek a *tiszafa* és a *mezei juhar* idős példányai. A terület meglévő természetes adottságaival, ligetes jellegével sétálóúttjai mentén elhelyezkedő növénytakarásával jelentős tájképi és természeti értéket képvisel a családi házas övezetben.

A park művelési ágát megváltoztatni, területét csökkenteni, fáit, cserjeit megrongálni, kivágni, zöld gallyakat, virágokat, magvakat gyűjteni, valamint növényanyagát más módon károsítani nem szabad. Olyan tevékenységet folytatni (építkezés, tereprendezés) amely a fák épségét és a terület rendeltetését zavarja, illetve veszélyeztetni nem lehet. A park gyepboritottsága rendszeres kezelést igényel, de figyelemmel arra, hogy a fa- és cserjeállományban ne keletkezzen kár.

2. dr. Kovács Miklós rózsagyűjteménye

Földrajzi fekvése: Miskolc, Köporos u. 34.

Területe: 2000 m².

Megközelítése: az 1. vagy 2. számú villamossal (Thököly utcai megálló) és az 1. LA autóbusszal (Aba utcai megálló).

Fotó: Bojár Ottó

A vadon élő rózsafajok száma száznál is több, de ha a kb. 9000 éve zajló nemesítés fajtáit, hibridjeit vizsgáljuk akkor számolatlan virággal találkozunk. Az első rózsakatalógus alapját Josephin császárnő 1804-ben alapított gyűjteménye képezte. E rozárium néhány fajtája Miskolc városában is megtalálható, dr. Kovács Miklós kertjében.

A gyűjtemény megalapozása 1958-ban kezdődött el, főként Európára koncentrálva, de olyan

városokat is érintve, mint Taskent, Szamarkand, Buhara, Hiva, Tbiliszi és Jereván. Kertek, udvarházak, kastélyparkok virágai elevenednek meg e kertben. A kb. 1500 fajta rózsza a következő fajcsoportokban található: miniatűr, polyantha, floribunda, floribunda grandiflora, teahibrid, park- és futórózsák.

A védetté nyilvánítás indoka az volt, hogy a rózsagyűjtemény a város egyik színterét képezi, melynek fenntartása a tudományos munka és az idegenforgalmi látványosság miatt szükséges. Emellett a rozárium olyan értékes növénycsoportot képez, amely a helyi talaj- és klímaviszonyok között tapasztalati alapot nyújt a szárazságtűrő változatok elszaporításához. A nagy számú változat figyelembe vételével génbank szerepét is betölti.

Újabb az iskolán kívüli oktatás célját is szolgálja. Főként egyetemi és főiskolai hallgatók érkeznek ide egy-egy terepgyakorlat keretében. A gyűjtemény nagyvirágúskor (június és július eleje) bármikor megtekinthető, más időszakban előzetes bejelentkezés szükséges (Telefon: 46/342-852).

A rózsafajták számát, területét csökkenteni nem szabad. A terület művelési ágát megváltoztatni nem lehet. A város tervezi egy nagyobb területű rozárium létrehozását az Avasi Arborétum területén, ahová átoltással kerülne át a jelenlegi kertből az egyes fajok, fajták és változatok. Itt jobb lehetőség nyílna a bemutatásra és a további fejlesztés helyigénye is megoldható lenne.

Tevékenységeért dr. Kovács Miklós 1999-ben Miskolc Város Nívódíjában részesült.

3. Greutter-kert

Földrajzi fekvése: Miskolc, Aulich Lajos u. 16.

Területe: közel 1,5 hektár, melyből 800 m² növényekkel betelepített.

Megközelítése: a 38. számú autóbusszal (Tampere városrész végállomás).

A kert helyén a múlt század végén a Greutter-család szőlője és gyümölcsöse terült el, közel 11 holdnyi területen. A későbbiek során a telek mérete jelentősen lecsökkent. A ma is látható, nyári laknak készült épület létrehozásával párhuzamosan kezdődött el a díszkert

Foto: Papp László

kialakítása. A ma is látható idős fák ebből az időszakból származnak, így mind-egyik közel 100 éves.

A területen jelenleg az alábbi méretes fafajok találhatók: 7 db 100 éves szelíd-gesztenye, 1 db 1 méteres törzskerületű szomorú japánakác, 2 db 1,6 m törzskerületű simafenyő, 1 db 1,5 m törzskerületű páfrányfenyő, 2 db 1,5 m törzskerületű gyantáscédrus, 1 db tiszafa, 3 db floridai fűzercserje, 2 db duglászfenyő, 1 db 2 m törzskerületű gyertyán. Ezek méreteik miatt, már önmagukban is látványosságot jelentenek, de pl. a gyantáscédrusok Észak-Magyarország egyedüli példányai, sőt az országban is a legszebb fák közé tartoznak.

A természetes elöregedés, a kemény téli fagyok, vagy éppen a nyári viharok persze megtizedelték a kert állományát. Így tűnt el a hatalmas borostyán, a bükkök, a fügefák, a babérmeggy, de ez a sors vár a korhadó berkenyére is. Ezzel párhuzamosan a család szaporítja a meglévő fajokat, ám a fiatal növények kevésbé látványosak a nagyközönség számára.

A terület kisajátítását védettsége akadályozta meg, így ennek köszönhető, hogy a növényegyüttes helyén nem a környező lakótelep panelháza állnak. A terület esztétikai és dendrológiai értéket képvisel, amely az oktatásban és az ismeretterjesztésben bír jelentőséggel.

Érdemes megemlíteni, hogy a kert szomszédságában található a jogi védelmet még nem élvező Avasi Arborétum, mely egyben Magyarország leggazdagabb túlévelű gyűjteménye is. Itt több mint 600 növényfaj, közel ezer egyede tanulmányozható.

A terület jelzett fafajait kivágni, megrongálni, valamint más módon károsítani tilos. A kert folyamatos figyelemmel kísérése szükséges. Látogatását a család lehetővé teszi (Greutter Zoltán, Telefon: 46/367-866).

4. Miskolc-Tapolca parkrendszere

Földrajzi fekvése: Miskolc-Tapolca belterületén.

Területe: 6 hektár.

Megközelítése: a 2. számú autóbusszal (Tapolcai végállomás).

Fotó: F. Nagy Zsuzsanna

A védettség rendeltetése az arborétum jellegű őshonos és exóta fajokban gazdag terület megőrzése. A park az idegenforgalmat valamint a szabadidő kulturált eltöltését szolgálja.

Az Árpád-kori apátság parkerdejéből kialakított, Miskolc város által 1937-ben megvásárolt, intenzíven fejlesztett park területe és tőrendszere az üdülőkörzet egyik gyöngyszemét képezi. A park területén évszázados, dendrológiai szempontból ritka fajokban gazdag növényzet található, melyet az évtizedek során kialakult rendkívül gazdag állatvilág (elsősorban madarak) színesít. Kiemelkedő eleme a csónakázótó, aminek mentén megmaradt a forrásláp égeres növénytársulása és az ezt szegélyező idős kocsányos tölgyes.

Az 1999. évben magyarázó táblákkal látták el az itt tenyésző növényeket, így a látogató az esztétikai élmény mellett természettudományos ismereteit is bővítheti.

A park művelési ágát megváltoztatni, területét csökkenteni, fáit, cserjéit egyéb növényfajait kivágni, megrongálni, a növényeket más módon károsítani nem szabad. A park területén élő védett, és védelem alatt nem álló állatvilágot élettevékenységében zavarni nem szabad. A park területén – szobrok kivételével – létesítményt elhelyezni, üzemeltetni ill. olyan tevékenységet végezni, amely a park rendeltetését zavarja, vagy veszélyezteti tilos. A park gyepborítását, fa- és cserjeállományát folyamatosan kell kezelni, úgy hogy az állatvilág élettevékenysége zavarást ne szenvedjen.

5-6. Junó Szálloda melletti és Szatmári Király Pál utcai mocsárciprus

Földrajzi fekvése: Miskolc-Tapolca belterületén.

Megközelítése: a 2. számú autóbusszal (Éden kemping megálló, illetve Tapolca végállomás).

Fotó: Papp László

Az észak-amerikai kontinens atlantikus, mocsaras partvidékén élő fafaj egykor a harmadidőszaki Európában is nagy tömegben élt. A Kárpátok oligocén szelvényeinek tömegét jórészt ez a faj alkotta. A nagy termetű, lombhullató, vékony vörösesbarna kérgű fa sajátos részei a talaj fölé emelkedő légzőgyökerek. 2-3 cm átmérőjű tobozai 10-12 pikkelyből állnak. Éréskor a belső felületükön kiválasztott gyanta

tartja össze őket. Származása ellenére a közép-európai teletek károsodás nélkül elviseli, ezt jól mutatja, hogy földrészünk kertjeiben már 1640 óta ültetik.

A védettség rendeltetése a fák egyedi jellegének megőrzése volt. A mocsárciprusok életkora kb. 70-80 év lehet. A szálloda előtti faegyed törzskerülete 233 cm, magassága 23 méter, míg a Szatmári Király Pál utcai példány 280 cm kerületű és kb. 22 méter magas. Ez utóbbinak a csúcsa letört, de növekedése során ismét nylenyi korábbi magasságát.

A fákat megrongálni, törzsüket megsérteni, gyökérzetüket elvágni nem szabad. Időszakonkénti locsolásuk, növényvédelmi szempontból való ellenőrzésük szükséges.

7. Vár utcai törökmogyorófák

Földrajzi fekvése: Miskolc-Diósgyőr, Vár u. 18.

Megközelítése: az 1, 1A, 101 és 101B jelű autóbuszokkal (Diósgyőr városrész megálló), illetve az 1. számú villamossal (Diósgyőr végállomás).

Foto: Papp László

A védettség rendeltetése a történelmi nevezetességű két fa fennmaradásának biztosítása volt, melyek annak a 600 éves eredetű, valószínűleg többször is új fákat növelő fatöncnek gyökeréből sarjadtak, amelynek az 1948 előtti időkben törvényfa volt a neve. Ugyanis korábban e lombok alatt hirdettek ki és hajtottak végre ítéleteket. Az 1935-ben kivágott, teljesen kiszáradt faegyed 25,5 méter magaságú, 274 cm törzskerületű és 86 cm átmérőjű volt.

A monda szerint III. Béla leányába, Mária hercegnőbe, beleszeretett egyik apródja. A megbeszélte találkán azonban az apród hiába várakozott, így lefeküdt aludni, de előtte leszúrt egy mogyoró vesszőt ruhaakasztó gyanánt. Ebből a vesszőből sarjadt aztán a híressé vált fa. Nagy Lajos király lányának, Mária királynőnek, Zsigmond király feleségének is kedvence volt az akkor már hatalmas törökmogyoró, amely alatt gyakran időzött.

A közterületeinken gyakori fafaj, természetes körülmények között, hozzánk legközelebb a Déli-Kárpátok Al-Dunára néző vonulatain fordul elő. Egyenes törzsével, kúpos koronájával a legmutatósabb parkfák egyike. A szárazságot és a városok poros levegőjét jól tűri. Termése – bár sokan gyűjtik – vastag héja és kis bele miatt kevésbé élvezhető.

A két fát megrongálni, törzsét megsérteni, gyökerzetét elvágni nem szabad. Időszakonkénti növényvédelmi szempontból való ellenőrzése szükséges.

8. Vár utcai vadgesztenye fasor

Földrajzi fekvése: Miskolc-Diósgyőr, Vár utca.

Megközelítése: az 1, 1A, 101 és 101B jelű autóbusszokkal (Diósgyőr városrész megálló), illetve az 1. számú villamossal (Diósgyőr végállomás).

Foto: F. Nagy Zsuzsanna

A védettség rendeltetése a város egyik legjelentősebb műemlékéhez vezető útra, mint élő védőkupolaként boruló, eredetileg 52 db ma 46 db E idős, több mint száz esztendő, vadgesztenyéből álló fasor megőrzése volt. Az utca jelentős városképi, esztétikai értékkel is bír.

A fasor fáit megrongálni, törzsüket megsérteni, gyökérzetüket elválni nem szabad. Időszakonkénti locsolásuk, növényvédelmi szempontból való ellenőrzésük szükséges.

9. Boldogasszony papucsá élőhely

Földrajzi fekvése: Miskolc-Tapolcán, az Iglói úti kemping közelében.

Területe: 14 hektár.

Megközelítése: a 2. számú autóbusszal (Tapolcai végállomás).

Foto: Demeter Zoltán

A védettség rendeltetése a *Boldogasszony papucsá* – mely hazánk egyik legritkább, 1983-tól fokozottan védett növénye – élőhelyének védelme volt. Bár világállományának fennmaradása egyelőre nem veszélyeztetett, védelme érdekében mind a Berni, mind a Washingtoni Egyezményben szerepel. Hazai termőhelyein fogyatkozóban van, így Magyarországon aktuálisan veszélyeztetett fajnak számít.

A Boldogasszony papucsá az egyetlen hazai nagyvirágú orchideánk, amely virágpompája alapján az egyik legszebb és legkülönlegesebb növényünk. Neve papucsszerűen kiöblösödő

mézzajkára utal; a rigópohár, papucskosbor elnevezéseiben is ez jelenik meg. Nyirkos erdőkben, mészkedvelő tölgyesekben, vagy irtásréteken fordul elő, hazánkban meglehetősen lokálisan. Virágzása nálunk május közepére esik.

Miskolc-Tapolcán az Iglói úti kemping közelében, gyertyános-tölgyes társulásban, a védetté nyilvánítskor 200-250 egyedtel számíló populáció létezett. Az ilyen magas tőszám hazai élőhelyein általában szokatlan. Ma sajnos már csak néhány virágzó tővel lehet találkozni a védett területen, míg azon kívül több helyen is nagyobb számban fordul elő. Visszaszorulásának oka lehet a védelemből eredő háborítatlanság is – az erdő bezárulása – hiszen az orchideafajok kedvelik a bolygatott élőhelyeket. Ezért – kellő körületek mellett – a védett területen található erdő megbontására lenne szükség, mely a nagyobb fénymennyiség biztosítását is szolgálná. A tapolcai állomány génbankként is megőrizendő, melynek hathatós védelmét csak a területi védelem jelentheti.

10. Kisköves

Földrajzi fekvése: Miskolc-Tapolca, Baghy Gyula utca végén.

Területe: 10 hektár.

Megközelítése: a 2. számú autóbusszal (Tapolcai végállomás).

Fotó: Demeter Zoltán

Fotó: Papp László

A védettség rendeltetése a közvetlenül a beépített terület mellett emelkedő hegy sztyepprértjének megőrzése volt, mely sok ritka faj élőhelye, s védelme csak jogi úton biztosítható. A környéken sok ehhez

hasonló hely lehetett, amelyet már elpusztítottak.

A hegy sztyepprértje és az ezt körülölelő molyhos-tölgyes bokorerdeje a védett fajok közül élőhelyet biztosít a *tarka* és *bíboros kosbornak*, a *kardos* és *fehér madársisaknak*, a *tavaszi héricsnek*, a *janka tarsókának*, a *magyar zergevirágnak* és a *tarka imolának*, míg a határos gyertyános tölgyesben *turbánliliommal*, vagy *hegyi csillagvirággal* találkozhatunk. Itt fészkel a *tövisszűrő gébics* és a *karvalyposzáta*, illetve fellelhető még a *zöld gyík* is.

A terület parcellás kiosztása, az építkezések ilyen irányú terjeszkedése megakadályozandó. A Kiskövesen fellelhető nem honos fafajokat (fenyők) el kell távolítani. Emellett veszélyt jelenthet a gyeperdőbeerdősülése is.

11. Kőszál

Földrajzi fekvése: Bükk-hegység, Miskolc és Bükkszentlászló közötti műút Északi oldalán.

Területe: 45 hektár

Megközelítése a 68. számú autóbusszal (Mészköbánya megálló).

Fotó: Demeter Zoltán

A védettség rendeltetése az értékes erdőtársulások, sziklagyepek, sziklafüves lejtők, korróziós sziklaalakzatok védelme volt, melyek jónéhány védett állat- és növényfaj számára nyújtanak élőhelyet.

A DNY-ÉK-i irányú, triász répáshutai mészkőben kialakult Tatár-árkot É-ről határoló Kőszál és Nagy-Sánc meredek oldalai igen változatos társulásoknak adnak otthont. E változatosság a tagolt domborzat és az ebből következő változatos mikroklíma következménye, ami viszont elősegíti az igen eltérő igényű fajok egymás melletti előfordulását, illetve a terület reliktumörző

jellegét eredményezi. Emiatt a terület igen gazdag bennszülött és más védett növényfajokban; ez a Keleti-Bükk legfontosabb reliktumörző területe. A terület egésze véderdőként kezelendő.

A legmeredekebb, sziklás oldalakon nyúlfarkfüves és kisebb részben deres csenkeszes sziklagyepek alakultak ki. Az első társulásban az egyik névadó faj, a bükki bennszülött *magyar nyúlfarkfű*, óriási tömegben fordul elő. Ez az egyik legnagyobb bükki állománya, így e sziklagyepek génbankként is fontos szerepet töltenek be. Értékes sziklagyep-fajok még a *sárga kövirózsa*, *deres és fehér varjúháj*, *apró nőszirm*, *pongolya harangvirág nagyvirágú alfaja* és a *magyar pikkelpáfrány*. Ezek az egész Keleti-Bükk legnagyobb kiterjedésű sziklagyepjei; hasonló gazdagságban legközelebb Lillafüred környékén jelennek meg.

A sziklagyepek közt viszonylag kis kiterjedésben megjelenő lejtősztyepprétek is több értékes faj őrzői: *leánykőköröscsin*, *szarvas pitypang*, *budai és tarka imola*, *tavaszi hérics*, *pusztai meténg*, *magyar lednek*, *Janka-tarsóka*, *nagy pacsirtafű*, *ágas atracél*, *tarka nőszirm*.

A nyílt társulásokkal mozaikoló karsztbokorerdők, de különösen a melegkedvelő tölgyesek uralják a hegyoldal délies lejtőinek kétharmadát, mutatva annak xerotherm jellegét. Bennük a legnagyobb érték a szubmediterrán *pilisi bükköny*, mely az Északi-középhegységben csupán a Bükkben, annak is inkább csak a nyugati részén fordul elő. Itteni megjelenése szigetszerű, legközelebb a dél-bükkői Kecskvár környékén található, és előfordulása a Tatár-árok hegyoldalainak reliktumörző szerepét igazolja. Mellette a társulások értékes növényei még a ritka *macskahere*, *nagyzezerjófű*, *pázsitos nőszirm*, *magyar zergevirág*, *méregölő sisakvirág*, *Waldstein-pimpó*, *erdei gyöngyköles*, *sujtár*, *csillagvirág*, *fekete földtömjén*, illetve a cserjeszintben közönséges fajok mellett a némileg ritkábban előforduló *sajmeggy* és *sóskaborbolya*.

A lejtő alsó részében a gerinceken, illetve a sziklafalak alatti kötörmelékes helyeken hárs-köris sziklaerdők alakultak ki, melyben a melegkedvelő tölgyesnél említett fajok egy része mellett megjelenik a társulás karakterfajai közül a *mérges sás*, illetve az *őzsaláta*. A gerincek közötti mélyedésekben, illetve az észak felé forduló oldalakon kialakult zonális társulások – gyertyános-tölgyes és bükkös – csak növelik a terület társulásainak mozaikosságát. Említésre méltó fajok a *turbánliliom*.

A völgy alján húzódó szurdokerdő kevésbé karakterisztikus, ráadásul a benne vezetett műút, és az ezt kísérő hulladéklerakó helyek is csökkentik értékét. Egyetlen említésre méltó karakterfaja az *évelő holdviola*.

Állattani szempontból kiemelhető a *kígyászölyv*, a *bajszos sármány*, illetve a *pannongyík* és *zöld gyík* előfordulása, illetve a *holló* valószínű fészkelése. De megtalálható itt hazánk egyik legnagyobb rovára a *fűrészlábu szöcske* is.

Fotó: Demeter Zoltán

12. Majális parki égeres

Földrajzi fekvése: Miskolc-Diósgyőr.

Területe: 1 hektár

Megközelítése: az 1, 5, 15. számú autóbusszokkal (Majális-park végállomás. illetve megállóhely).

Fotó: F. Nagy Zsuzsanna

enése (halovány aszat, vörös acsalapu).

E szakaszon tiszta utójára a Szinva vize, de minősége romlott a korábbi időszakokhoz képest. Még előfordulnak benne *pisztrángok* is, vagy éppen a *kövi csík*, de már eltűntek olyan ritka fajok, mint a Petényi-márna és az erdélyi ingola. Időnként felbukkan a felsőbb szakaszon rendszeresen költő *vízirígó* is.

A helyi védettséget élvező természetes élőhelyek közül ez a leginkább látogatott és ezáltal legjobban veszélyeztetett is. Ezt jelzi a japánkeserűfű és a sokvirágú napraforgó megjelenése, illetve a fentebbi szakaszokon való erőteljes terjedése is. Mivel beépített, lerontott területekkel érintkezik, tömegessé vált aljnövényzetében a nagy csalán és a különböző szederfajok is. A tájidegen fafajok közül jelen van a zöld juhar és a fehér akác, de ez utóbbi csak a szomszédos területeken.

Emellett problémát jelent a kommunális hulladék jelenléte, melynek egy része a völgy felsőbb szakaszairól mosódik le a területre.

A Szinva-patak mellett, a majális-parki autóbussz végállomástól a Csanyik-völgy bejáratáig épségben maradt podagrafűves égerliget társulás kíséri a vízfolyást, amely a Forrásvölgyben hosszú kilométereken keresztül már a Bükki Nemzeti Park területén folytatódik. A fák közül leggyakoribb a névadó mézgás éger, de megtalálható még a *magas kőris*, a *törékeny fűz* és az alacsonyabbra növé *mezei szil*. A cserjéket leginkább a *fekete bodza* képviseli. A fákra, cserjékre felkapaszkodó liánok is gyakoriak, így például az *erdei iszalag* és a *komló*. A gyepszintben meghatározó a *podagrafű*, a ligeterdőkre jellemző *erdei nyúljhózzám* és a magas kórós növények megjel-

13. Görömbölyi gyurgyalag fészkelőhely és bányató

Földrajzi fekvése: Miskolc-Görömböly, Tégla utca végén

Területe: 26,5 hektár

Megközelítése: a 4. számú autóbusszal (Tégla utca megálló)

A védettség rendeltetése a fokozottan védett gyurgyalag és védett partifecske fészkelő- és táplálkozóhelyének, valamint az egyre inkább természetes élőhelyé váló tó élővilágának megőrzése, fejlődésük tudományos megfigyelésének biztosítása. A környéken lakók részére pihenési és ismeretterjesztési célú lehetőséget is biztosít a terület.

A védett terület 3 részre osztható. Az első a felhagyott homokbánya, amelynek függőleges falában a *gyurgyalag* és a *partifecske* fészkel. A lakott üregek száma az utóbbi években 15 és 40 között változott. A gyurgyalag hazánkban fokozottan védett madár, melynek eszmei értéke 100 000 Ft. Szerepel a kipusztulással fenyegetett fajokat regisztráló Vörös Könyvben is.

A második rész a valamikori tölgyes helyén létesített fiatal akácos területe, mely a madarak számára táplálkozóhelynek számít. Az erdő aljnövényzete leromlott, de a tisztásokon még számos tölgyes és erdős-sztyepp faj található. Az erdő további védett madarak számára nyújt fészkelő- és táplálkozóhelyet: házi rozsdafarkú, vörösbecgy, cinege fajok, barátposzáta, ökörszem, sárgarigó, kis és közép fakopáncs, zöld küllő. A rovarvilág nem kutatott, de több védett lepkefaj is előfordul a területen (pl. kardoslepke).

A harmadik rész a bányató és a körülötte lévő mocsaras terület, illetve felhagyott bányaudvar. Az agyagbánya helyén kialakult állóvíz ideális vizes élőhely. A tó felszíne 5500 m², legmélyebb pontja 5,5 méter, a tározott víz kb. 12000 m³. A közepesen kemény, semleges kémhatású, szervesetlen tápanyagokban szegény

vizű tó, több hazánkban ritka alfaj élőhelye. A halak között megtalálható a védett *szivárványos ökle* is. A kétéltűek közül a *zöld varangy*, a *tavi* és *gyepi béka*, illetve a *tarajos göte* előfordulása bizonyított, míg a hüllők közül a *vízisikló* és a *fürge gyík* a leggyakoribb. A tó környezetének madárvilága is egyre színesedik. Rendszeres vendég a *tőkés* és *barátréce*, állandó lakó a *vízityúk*, a *cserregő nádiposzáta*, de megjelent már a *törpegém* és a *jégmadár* is.

A védett területen tilos a fészkelőhelyül szolgáló felhagyott bányafal bolygatása, rongálása és költési időben (május-június) való megközelítése. Ugyancsak tilos a tó területének és növényállományának megváltoztatása, a védett élőlények elpusztítása, károsítása, élőhelyük megsemmisítése, illetve a nád és a száraz fű égetése is. A tóba csak őshonos és a nádat nem pusztító halfajták telepíthetők be. A korlátozások figyelembe vételével a horgászat engedélyezhető.

14. Tapolcai régi mészkőbánya (Várhegyi felhagyott kőfejtő)

Földrajzi fekvése: Miskolc-Tapolca, Miskolc DNy-i részén.

Területe: 30 hektár

Megközelítése: a 2. számú autóbusszal (Tapolcai végállomás).

A tapolcai kőbányát az 1890-es évektől 1936-ig intenzíven, majd 1950-ig még csökkentett intenzitással művelték. 1950 és 1970 között a bányaudvarokat törmeléklerakóként használták. Az 1980-as évek elején a területet országos szintű védettségre javasolták, mégis csak 2002-ben sikerült helyi természetvédelmi oltalom alá helyezni. Pedig 20 méterrel a felszín alatt már a Miskolc várost ivóvízzel ellátó tapolcai forrásokhoz áramló karsztvíz található.

A 10 hektáros bányaudvarban húszféle geológiai jelenség látható. Olyan tektonikai és hidrotermális folyamatok emlékei tanulmányozhatók a kőbánya falain, amelyek a Kárpát-medence mai aljzatát képező földkéreg lemezek vándorlásaival összefüggésben egykor nagy mélységekben, magas hőmérsékleten keletkeztek. Emellett egy neolitikus földvár maradványai, hévizes eredetű barlangrendszer és denévérek lakta további karsztos üregek gazdagítják a terület értékeit.

A művelés miatt kialakult meredek sziklafalak, s a lerakott meddőhalmok rézsűi változatos élettereket kínálnak. Mivel a bányaművelés felhagyása folyamatos volt, a terület botanikai vizsgálata során a vegetációfejlődés különböző stádiumairól kaphatunk képet. A terület botanikai jelentősége kutathatóságában és a változatos formákból adódó potenciális élőhelyeiben van, de ritka, védett fajokban még nem gyakori (*tavaszi hérics*, *széleslevelű nőszőfű*, *tarka nőszirm*). Kiemelendő viszont a kőbánya peremén, laza kőzetből felépülő mesterséges te-replépcső meredek lejtőjén található *Boldogasszony papucs*a populáció, melyet gyertyános-tölgyes állomány vesz körbe. A körülbelül 100 egyedet számláló, hazánk egyik legjobb állapotú állománya az Iglói út közelében lévő, már korábban védetté nyilvánított területet is kiválthatja. A szukcesszió előrehaladtával érdemes megfontolni a terület egyedi kezelését, melynek révén elkerülhető az előző hely-színhez hasonló állapotromlás.

A zoológiai értékek tekintetében legfontosabb a sziklafalakon korábban már bizonyított fészkelésű *kövirigó*, *bajszos sármány* és *hantmadár*, illetve a táplálkozási célból előforduló *uhu*, *darázsölyv* és *holló* jelenléte. A kövirigó fokozottan védett, vörös könyves faj, mely szerepel a Berni Egyezmény fokozottan védett fajai között és a Bonni Egyezmény második mellékletében is. A bajszos sármány szintén vörös könyves, Berni Egyezményben szereplő faj. További előforduló védett madárfajok: *kenderike*, *zöldike*, *tengelic*, *meggyvágó*, *citromsármány*, *süvöltő*, *búbos pacsirta*, *tövisszúró gébics*, *barázda billegető*, *kékcinege*, *széncinege*, *csilcsalp füzike*, *fekete rigó*.

A védett gerinces állatfajok közül egyes hullők jelenléte gyakori. Az ízeltlábúak ritkább fajai – a növényekhez hasonlóan – a tetők gyp- és erdőtársulásaihoz kötődnek. Közülük említést érdemel az *imádkozó sáska*, a *kék* és a *rezes futrinka*, a vörös könyves *nagy hőscincér*, a *barna gyalogcincér* és a *takácscincér*.

A ritkább nappali lepkéfajok közül bizonyított előfordulása a *díszes tarkalepke* – mely egész Európában védett, a kipusztulás szélén álló faj –, a *gyászlepke*, a *nagy fehérsávós lepke*, a *keleti gyöngyházlepke*, a *zöldes gyöngyházlepke*, a *farkasalma lepke*, a *kardoslepke*, a *lápi gyöngyházlepke* és a *keleti boglárkalepke*.

A kezelés szempontjából irányadó a természeti értékek megóvása, az ezt figyelembe vevő tájrendezés, mely az illegális szeméthelyezés és az invazív növényfajok problémáját orvosolja. Támogatandó a megkezdett területrendezés és az azt követő, tervezett geológiai bemutató park megvalósítása is.

MISKOLC VÁROS VÉDETTSÉGRE VÁRÓ TERMÉSZETI ÉRTÉKEI

Míg kiadványunk korábbi két kiadása a már védett természeti értékeit mutatta be, addig a jelenlegi kibővített füzet – részben a 2002. évben bekövetkezett két új védetté nyilvánításon felbuzdulva – már áttekintést kíván adni a remélhetőleg minél hamarabb természetvédelmi oltalom alá kerülő kincseinkről is.

Élőhelyek: *Tatár-árok – Mexikó-völgyi felhagyott mészkőbánya – Vásárhely- és Galya-tető területe*

Földrajzi fekvése: *Bükk-hegység, Miskolc és Bükkzentlászló közötti műút D-i oldalán.*

Területe: *kb. 245 hektár, a védelemre javasolt területé 115,1 hektár*

Megközelítése: *a 68. számú autóbuszsal (Bükkzentkereszt elágazás megállóhely).*

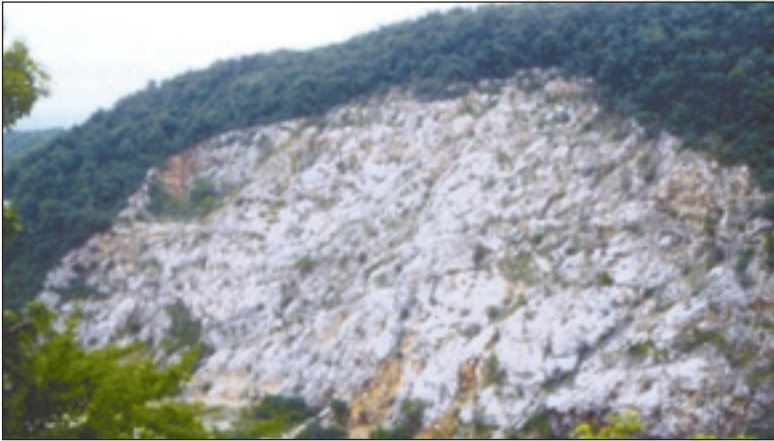
Az 1980-as években került felvetésre a felhagyott Mexikó-völgyi mészkőbánya védetté nyilvánításának ötlete. Az akkori indoklásban több gyík faj élő-, illetve néhány ritka madárfaj fészkelőhelyeként szerepelt a terület. Mára e funkciója – valószínűleg a szomszédos üzemelő mészkőbánya hatásaként is – több faj esetében megszűnt (pl. kövirigó). Ugyanakkor élőhely és potenciális fészkelőhely funkcióit a terület közvetlen bányászatának megszűnése és a jelenleg is működő őrzés miatt meg tudta tartani. Emiatt természetvédelmi oltalom alá helyezése jelenleg nem indokolt.

A Tatár-árok – Vásárhely-tető – Galya-tető összefüggő terület esetében, a védetté nyilvánítás alapját képező természetvédelmi, tájvédelmi cél a Miskolc város közvetlen közelének legfajgazdagabb élőhelycsoportjának és ritka állatfajainak megőrzése.

Különleges, a Bükki Nemzeti Park területéről hiányzó társulással, vagy fokozottan védett növényfajjal nem találkozunk. A növényzet természetes állapota és a terület minél kisebb háborítatlansága viszont lehetővé teszi a Bükki Nemzeti Park területével összevetve is ritka fajgazdagságú állatvilág jelenlétét. A védelemre leginkább hivatott területek a Tatár-árok szurdokerdeje és az ott található bükkösök, valamint az összes gyeperdő környező bokorerdős területekkel. Mintegy pufferként védelmet érdemelne az északi részén található gyertyános tölgyes és a központi területet délről szegélyező melegkedvelő tölgyes.

A terület nemzetközi egyezmények (IUCN Vörös Lista, Berni Egyezmény) alá tartozó, illetve fokozottan védett állatfajai: *díszes tarkalepke, kis apolló lepke, békászó sas, kígyászölyv, hosszúsárnyú denevér, kereknyergű patkósdenevér, nagy patkósdenevér, nagyfülű denevér, óriás koraidenevér, piszedenevér.* Magyarország 50 legveszélyeztetettebb szárazföldi gerinces állatfajának listájáról 12 faj fordul elő a területen. Emellett a Tatár-árokban található a fokozottan védett Mexikó-völgyi víznyelőbarlang is.

A védetté nyilvánításnak külön aktualitást ad a Mexikó-völgyi mészkőbánya hosszú távon tervezett működése, mely folyamatosan semmisíti meg a hegytömböt. A robbantások, a porszennyezés, a járművek lég-, zaj- és egyéb szennyezése, az illegális hulladékelhelyezés mind-mind a terület degradációját és a bányate-

ület végleges megsemmisülését vonják maguk után. Ugyanakkor a felhagyott bányaterületek új típusú élőhelyekként is funkcionálhatnak, bár meredek, sziklás hegyoldalak a Tatár-árok környékén természetes jelleggel is előfordulnak.

A Miskolc város irányából jelentkező fény- és általános levegőszennyezés is hozzájárul a tetők rovarvilágának elszegényedéséhez.

Mindennemű erdészeti beavatkozás kerülendő (a gyepeken történő szelektív cserjeirtást kivéve). A Vásárhely-tető és Galya-tető sztyeppfajokban gazdag gyepein a cserjésedés és az erdő záródása korlátozandó. A Tatár-árokban időszakosan felgyülemelő szemetet össze kell gyűjteni és el kell szállítani.

A Mexikó-völgyi mészkőbánya bányatelkének magasabb részein, illetve a megmaradt ÉNY-i pilléren, meg kell akadályozni a termelés esetleges elindítását. Néhány éven belül, kevésbé értékes területen lévő bányatelek felajánlásával, meg kell oldani a bánya jelenlegi telephelyének bezárását.

Áfonyás-rét

Földrajzi fekvése: Bükk-hegység, Bükkzentkereszt, Lillafüred és Bükkzentlászló között.

Területe: 54 hektár a teljes helyrajzi szám területe, míg ebből a gyepterületé 32,28 hektár

Megközelítése: az 5. és 68. számú autóbusszal (Lillafüred és Bükkzentlászló végállomás), illetve a bükkzentkereszt Volán autóbusszjáratával.

A védetté nyilvánítás alapját képező természetvédelmi, tájvédelmi cél a Magyarországon – és így a Bükkben is – területileg visszaszorult mészkerülő hegyi rétek, szőrfűgyepek egyik jellegzetes képviselőjének – a későbbi természetvédelmi kezelés révén való – fenntartása, értékes növényfajainak és esztétikai értékeinek megőrzése végett. Ritkább növényfajai: *kigyónyelvpáfrány*, *sokcimpájú holdruta*, *kövi pimpó*.

Utóbbi védett fajnak, jelenleg ez az egyetlen ismert élőhelye a Bükkben!

A terület egy része békaszittyóval, sásfajokkal és nádtíppan fajokkal benőtt forrásláp. A védelemre érdemes terület rendkívül érdekes, mert a Bükkben igen ritka fekete áfonyás és szőrfüves társulás színesíti a verescsenkeszes és francia-perjés réteket. Dominánsak a szőrmoha fajok.

A Kaán Károly forrástól nyugatra fekvő terület magas fűvű gyepe között nagy egyedszámú *kigyónyelvpáfrány* (*Ophioglossum vulgatum*) populáció büjlik meg. Mivel nehezen észrevehető faj, az esetleges beavatkozásokat végzők tudtukon kívül károsíthatják, esetleg tüntethetik el a területről ezt a növényt. Magyarországon potenciálisan veszélyeztetett faj. Megyénkből csak a Bükkből, a Zemplénből és a Taktaközből vannak előfordulási adatai.

Meglévő adataink szerint a szőrfüben a sokcimpájú holdruta (*Botrychium multifidum*) szép populációja él, mely, mint igazi magashegy, alhavasi flóraelem, már önmagában is indokolttá teszi élőhelyének védelmét. Magyarországon a faj a kipusztulás közvetlen veszélyébe került.

A védelemre előterjesztett területen érzékelhető természetes szukcesszió és a közelben lévő lovastanyáról kiinduló lovastúrák a legfontosabb veszélyeztető tényezői az itt kialakult élővilágnak. A lovak taposásukkal, trágyájukkal degradálják és nitrifikálják a talajt. Az állományok jelentős károsodását okozhatják a be nem avatkozás miatt bekövetkező spontán cserjésedés és erdősülés, illetve a tavaszi égetések. A területet gyepeként kell fenntartani, ahol semmiféle erdőgazdasági és egyéb tevékenység nem folytatható. A kaszálás és cserjeirtás, mint kezelési tevékenység szükséges, de idejét a természetvédelmi hatósággal (BNP) egyeztetni kell. A beavatkozásokot (kaszálás) a kigyónyelvpáfrányos és holdrutás területeken célszerű a spóraerlelés után végezni.

Fehérföld

Földrajzi fekvése: Bükk hegység (Bükkszentlászló és Bükkszentkereszt között)

Területe: 50 ha

Megközelítése: 68. számú autóbusszal (Bükkszentlászló végállomás).

A Bükkszentlászlótól délnyugatra lévő Fehérföld a Bükkre nézve nem gyakori társulásnak, az áfonyás bükkösnek ad helyet. Gyepszintjében a fekete áfonya az uralkodó, moha és zuzmófajok előfordulásával. A völgyalján az enyves éterek alatt kiterjedt szedres alkot állományt, melyben megjelenik a szállás pajzsika.

Bár a területen nevesített védett fajok nem fordulnak elő nagy számban, az élőhelyek jellege és ritkasága miatt védelme mégis indokolható.

Állattani szempontból az itt fészkelő ritkább madárfajok képviselői: *erdei szürkebegy*, *hegyi billegető*, *fekete harkály*, *szürke küllő*, *héja*. A rovarfauna nagyrészt megegyezik a Kárpátok áfonyás szubmontán bükköseivel, azaz hazai viszonyok között érdekes, míg tőlünk É-ÉNY-ra tipikus.

Az egész területen az erdészeti és egyéb beavatkozást (útépítés, művelés) meg kell tiltani. A szélsőséges termőhelyi viszonyok miatt az ilyen állományok rendkívül sérülékenyek, véderdőként kezelendők.

Köpüsvölgy

Földrajzi fekvése: Bükk-hegység (a Miskolci Vadasparktól északra)

Területe: 30 ha

Megközelítése: az 1, 5, 15. számú autóbusszokkal (Majális-park végállomás, illetve megállóhely).

A völgy három szakaszra tagolható. A felső részen a fő iránnyal különböző szögeket bezárva számos kisebb-nagyobb vízmosás, illetve leszakadás teszi változatossá és kissé kuszává is a terepet. A középső részben a völgy kissé kiszélesedik, s a lépcsőzetes leszakadások nyíltabb területein változatosabb vegetáció jelenik meg. Nyíres fenyérek, májmohával és szőrmohával borított felszínek, vízszivárgást feltételező növényzet a jellemző. Az alsó szakaszon elmaradnak a csuszamlások, az oldalak szelídebb lejtésűekké, a völgyalj szélesebbé válik, majd a Vadaspark ÉK-i csücskénél szinte belesimul a környezetbe.

A terület értékét növeli a specialista, szűk ökológiájú, a stresszt alig tűrő növények. Három védett faja a Bükkre nézve ritkaságnak számító *részeg korpafű*, *vagy györgyfű*, a *kapcsos korpafű* és a *szálkás pajzsika*.

A völgy mindkét oldalán – 100-100 m szélességben – valamint a völgytalp területén mindennemű erdőgazdálkodási tevékenység tilos, azaz a felsőbb régiókban a szálalásos művelés sem javasolt.

Poklos tető

Földrajzi fekvése: Miskolc-Komlóstető

Területe: 25 ha

Megközelítése: a 19. és 67. számú autóbusszal (Lomb utca megállóhely, illetve végállomás)

A tetőhelyzetben, illetve DK-re lejtő oldalban lévő nagyon szép, még ma is ép sztyeppré, kisebb cseplezmeggy-foltokkal és bokorerdő elemekkel igen gazdag fajösszetételű együttest alkot.

Igen fontos kiemelni, hogy ez a szigetszerű élőhely tulajdonképpen a Galyák alkotta láncolat tagja, s jelentős szerepe van a fajmegőrzésben és a migrációs lehetőségek biztosításában. Épp ezért fontos a Vásárhely-tető és a Galya tető védelme is a Poklos mellett.

Az állatvilág tekintetében a területen alaposabb vizsgálatot még nem végeztek. Több védett faj is, pl. *kardoslepke* (*Iphiclides podalirius*, 10.000 Ft) előfordul. Éjszakai vizsgálatok során több értékes faj előkerülése várható. Valószínűleg gazdag hulló- és madárfaunával is bír.

Növényfajai közül említést érdemelnek a *tavaszi hérics*, a *csillagőszirózsa*, a *budai imola*, a *nagyezerjófű*, a *piros kígyószisz*, az *apró* és *tarka nőszirm*, illetve a *leánykőkörcsin* többszáz-többől álló állományai. A korábbi adatok alapján (Gyulai I., Less N.) a *magyar zergevirág* és a *Janka-tarsóka* is jelen van a területen.

A gypet körülölelő melegkedvelő tölgyesben az erdészeti beavatkozást, útépitést meg kell akadályozni. Meg kell szüntetni a hétvégi telkek kialakítását is, már így is kiharaptak egy falatot a védendő területből. A néhol erőteljesebb cserjés (kőkenyes-galagonyás) foltok megritkítása – természetvédelmi szakember felügyelete mellett – a gypet védelme érdekében elképzelhető.

Juhdöglő-völgyi tó és környéke

A kis tó a környék erdei békáinak fő szaporodási területe, több madár- és emlősfaj itatóhelye, illetve ritka, alacsonyabbrendű vízi szervezetek élőhelye. A kb. 300x30 méteres tavacska hidrológiai szempontból a tömpöly kategóriába sorolható, melyet az 50-100 cm medermélység és a csak szélsőségesen száraz időjárásban való kiszáradás jellemez.

A terület komplex élőhelyvédelmet igényel. Főbb védett fajai: *magyar zergevirág*, *turbánliliom*, *madárfészek*, *közép fakopáncs*, *jégmadár*.

Polyánka-, Fényeskereszti- és Fényeskő-völgy

Az északi lefutású, völgyekkel tagolt, erdővel borított területen jól tanulmányozható a Bükk-hegységet jellemző flóra, fauna és geológiai formációk. A Miskolci Öko-Kör a területen ezért egy ökológiai bemutatóterületet hozott létre, melyet a Kék Madár Tanösvényen járhat be az érdeklődő (Tel.: 401-570).

Főbb védett fajai a következők: *pirosuló hunyor*, *leánykőköröscsin*, *apró nőszirmo*, *széleslevelű nőszőfű*, *évelő holdviola*, *egerészölyv*, *darázsölyv*, *kövirigó*, *hantmadár*, *macskabagoly*.

Ostoros-hegy

A Diósgyőr és Pereces városrészek között elhelyezkedő magaslat déli lejtőin másodlagos lejtősztyeprét alakult ki, melyen több védett növényfaj található (pl. *fehér zanót*, *piros kígyószisz*, *Janka-tarsóka*, *nagy pacsirtafű*, *tarka imola*, *tarka nőszirmo*).

Geológiai szempontból is ritka képződmény, hiszen egy 5-6 millió éves lesüllyedt völgy maradványa.

Kultúrtörténeti szempontból az 1300-as évektől, a pálos rendi szerzetesek által elindított szőlőtermelés máig fennmaradt helyszíne is. A hegy lábánál lévő extenzív szőlők és gyümölcsösök tájképi értékeik mellett, több hagyományos gyümölcs- és szőlőfajtának adnak otthont.

Pingyom tetői hegyi kökörcsin élőhely

Földrajzi fekvése: Miskolc – Juhdöglő völgy, Bagolymező ÉNY-i lejtésű oldalán

Területe: 2 ha

Megközelítése: Harsány-Kisgyőr Volán autóbuszjárattal (Pingyomtető buszforduló megállóhely)

Erőteljesen cserjésedő, ÉK-i kitettségű, jellemzően a lejtő felső harmadában és tetőhelyzetben megjelenő gyepek. A korábban homogén gyepek ma már kisebb-nagyobb cserje- és facsoportokkal mozaikosak.

A korábbi állomány (1992-ben 2000 fő volt a becsült állomány) már kisebb számú populációt tartalmaz, bár még így is jelentős állományról van szó. Gyakori még az agárkosbor jelenléte is. A terület Ny-i részén lévő gyertyános tölgyes kis foltjában nagyszámú északi sarkvirág populáció él. A korábban leírt kaposos korpafű állomány valószínűleg a néhány éve bekövetkezett avartűz áldozata lett (dr. Gyulai Iván szóbeli közlése).

A területen művelési ágat változtatni nem szabad, hiszen az esetleges parcelálás az élőhely megszűnését eredményezné. A beerdősülés és az elakácodosás megállítása mindenképpen külső beavatkozást igényel, a korábban említettek alapján. Fontos a terület tűzkár elleni védelme is.

Lyukó völgyi kakasmandikó élőhely

Földrajzi fekvése: Miskolc, Lyukó-völgy, Nagy Király-hegy

Területe: 2 ha

Megközelítése: a 16. számú autóbusszal (Gulya-kút megállóhely)

A Nagy-Király hegy megmaradt gyertyános tölgyese ad menedéket a még mindig több száz példányból álló populáció számára. A kakasmandikó élőhelyét erőteljesen veszélyezteti az akácosodás és az illegális szemétlerakás. A növény gyűjtése és az illegális fakitermelés is veszélyeztető tényező, mert a fafajösszetétel megváltozásával együtt járó mikroklimatikus és talajtani változások ugyancsak érzékenyen érinthetik ennek a Bükkre nézve unikális fajnak az állományát.

A populációt csak az eredeti társulás megőrzésével lehet megvédeni, így az említett területen minden erdőgazdasági vagy egyéb beavatkozás tilos. Fel kell számolni az időközben kialakult illegális szemétlerakást is. Mivel az erdő elakácosodott, esetleg szükséges lehet a mesterséges – élőhelyvédelmi célzatú – beavatkozás, amihez feltétlenül természetvédelmi szakember bevonása szükséges.

GYŰJTEMÉNYES KERTEK

Rhododendron liget

Földrajzi fekvése: Miskolc, Dalárda u. 23.

Területe: 300 m²

Megközelítése: A 6. számú autóbusszal (Nagy-Erenyő megállóhely)

A későbbi védettség célja a szakszerűen telepített és gondozott parkszerű egzotikus növényanyag megőrzése és bemutatása, illetve a természetben történő ismeret- és élményszerzés elősegítése lehet.

A terület tulajdonosa, Szentkereszti Béla (Telefon: 46/346-914) 1983 óta törekszik a legváltozatosabb színárnyalatú rhododendronok beszerzésére. A kert a májusi virágzás idején a leglátványosabb, amikor a 23 fajta rhododendron színpompája sok érdeklődőt vonz.

Avasi Arborétum

Földrajzi fekvése: Miskolc, Aulich Lajos és Perczel Mór utca között.

Területe: 6 hektár.

Megközelítése: a 38. számú autóbusszal (Tampere városrész végállomás).

A növénygyűjtemény – mely a város csaknem mértani középpontjában, az Avas délkeleti lejtőjén, kedvező mikroklímájú környezetben található – telepítése 1986-ban kezdődött el, dr. Adorján Imre, miskolci főorvos kezdeményezésére. A növényanyag jelentős részét külföldi útjai alkalmával szerezte be és ültette el. Ez 630 különféle nyitvatermő fajt és fajtát jelent, több mint 1000 példányban. A

természetes formák nemzetségeinek megoszlása: 12 cédrus, 36 jegenyefenyő, 39 lucfenyő, 55 Pinus és 9 vörösfenyő faj, illetve fajta. A kerti formák közül 136 álciprus, 173 boróka, 37 tiszafa és 96 tuja változatot találunk a kertben.

A kert létesítésének célja az Európában és más földrészeken honos fenyő-fajták széleskörű megismertetése és ezáltal az általános ismeretek gazdagítása, illetve a természetszeretet növelése volt. A kiskertek tervezésénél is segítséget ad a gyűjtemény, hiszen elsődlegesen a kerti formák kerülnek beültetésre. Különösen gazdag a gyűjtemény a magyar nemesítésű fenyőfélék területén. A gyűjteményben minden faj és fajta jeltáblázva van, így könnyen azonosítható és neve alapján beszerezhető.

Néhány érdekesebb faj: óriás jegenyefenyő, Jeffrey-fenyő, himalájai selyemfenyő, óriástobozú-fenyő, hegyi és kínai mamutfenyő, foszlókérgű tuja.

A talaj- és az éghajlati-mikroklimatikus adottságok, illetve a fekvés mellett az aránylag kis terület is az örökzöldek és fenyőfélék telepítésének kedvez, hiszen a nagy terjedelmű lombos fák telepítése helyigénye itt nem elégíthető ki. A hat hektáros területnek mintegy 1,5 hektáros részét teszi ki a régi telepítésű, különálló fenyőgyűjtemény, mely zömmel apró termetű, kiskertekbe való fajokból áll. A fennmaradó 4,5 hektáron főleg lombos fák találhatóak, de a nagyobb termetű és a sziklakerti fenyők is itt növekednek. Ez utóbbi rész telepítése 1995-ben indult el és várhatóan 2005-re fejeződik be.

A gyűjtemény megtekintését és a talaj és a növényzet védelmét segíti elő a kiépített, járdalapos gyalogösvény hálózat. Minden évben a május 1. és november 1. közötti keddi és szombati napokon 9-18 óra között, míg vasárnaponként 9-12 óra között díjtalanul látogatható az arborétum területe. Előzetesen bejelentkezett csoportok részére az Avasi Arborétum Baráti Kör szakvezetést is biztosít, melyvel kapcsolatban a gyűjtemény fenntartóját, dr. Adorján Imrét kell megkeresni (Telefon: 46/347-707).

EGYEDI ÉRTÉKEK

Hársfa a Bükk Áruház előtt

Földrajzi fekvése: Miskolc, Újgyőri főtér

Megközelítése: Az 1., 1A., 101. és 101B. jelű autóbusszokkal, illetve az 1. és 2. számú villamossal (Újgyőri főtér megállóhely)

A közterület funkciójú téren álló idős nagylevelű hársfa védetté nyilvánítását indokolja a faegyed vélhetően több mint 150 éves életkora és ebből fakadó jelentős méretei, illetve a sivár, jórészt növénytelen, aszfaltozott területen meglévő esztétikai értéke is.

A fa a tér – az 1980-as évek második felében történt – átépítése előtt az Avar utcai 19/90. számú gyógyszer-tár belső udvarán állt. Az 1985-ben elhunyt Kneszely Nándor, bácskai származású gyógyszerész által lakott épület a Bükk Áruház, illetve a hozzá kapcsolódó parkoló kivitelezése során lebontásra került, így az idős hársfa is a kivágás sorsára juthatott volna. A gyógyszerész csal-

ádjának információi alapján Nagy Gábor (Borsod megyei Természetvédelmi Egyesület, Miskolci Városszépítő Egyesület) 1984-ben kérte az illetékes szervezetek intézkedését, ami meg is történt. Az így megmaradt hárs az Újgyőri főtér közterületének egyetlen értékes és szép elemét képezi.

A védelemre javasolt nagylevelű hárs egyede 18-20 méter magasságú és 410 cm mellmagassági törzskerülettel, illetve 135 centiméteres törzsmérvével rendelkezik. Kedvezőbb termőhelyen akár 30 méteres magasságot is elérnek a faj egyedei, viszont a városi körülmények között ez a méret is figyelemre méltó, különösen a törzs tekintélyes méreteire tekintettel.

A nagylevelű hárs, kifejezetten mezofil fajként, nem kedveli a városok nyáron felmelegedő, száraz levegőjét, így időszakonkénti locsolása szükséges. Növényvédelmi szempontból való ellenőrzésére évente érdemes sort keríteni. A városi környezetben is kedvező tulajdonságokkal bíró fa genetikai értékeit érdemes lenne magról való szaporításával és közterületi kiültetésekkel elérni.

A fát megromlálni, törzsét megsérteni, gyökérzetét elvágni nem szabad.

Bulgárföldi fekete nyárfa

Földrajzi fekvése: Miskolc, Stadion utca, Bertalan utca felé eső vége

Megközelítése: Az 1., 1A., 101., 101B és 6. jelű autóbusszokkal, illetve az 1. számú villamossal (Bulgárföld városrész megállóhely)

A 990 cm törzskerületű fekete nyárfa (*Populus nigra*) tekintélyes termetével és korával egyedi értéket képvisel a városi környezetben. Az Erenyő-patak hajdani puhafaligetének hagyatéka. A közelben sehol máshol nem található hasonló korú és nagyságú egyed.

A fa élő ágainak csonkolása, kivágása tilos. Az odvas részeket viszont a fa további károsodásának megakadályozása érdekében kezelni kell. A mellette lévő árok tisztítása, és a járda esetleges javítása csak a fa gyökérzetének roncsolása nélkül engedélyezhető. A mellette elhelyezkedő ÉMÁSZ-telephely villámhárítói-nak köszönhetően az idős fa villámcsapás általi károsításától nem kell tartani, de a telephely esetleges későbbi átalakítása esetén, e védelmi funkció fenntartását ki kell dolgozni.

Felhasznált irodalom:

dr. Adorján Imre (2002): *Fenyőgyűjtemény az Avasi Arborétumban*. Avasi Arborétum Baráti Kör, Miskolc 39 pp.

Albert Valéria (1998): *A miskolci rózsakert*. In.: Élet és Tudomány 1998. július 17. pp. 912-913.

Borhidi Attila – Sánta Antal (szerk., 1999): *Vörös könyv Magyarország növénytársulásairól 1-2*. TermészetBÚVÁR, Budapest 362 ill. 404 pp.

Farkas Sándor (szerk., 1999): *Magyarország védett növényei*. Mezőgazda, Budapest 416 pp.

dr. Györffy István (1929): *Diósgyőr öreg törökmogyorófája kiszáradt*. In.: Természettudományi Közlöny, 1929. szeptember 15. pp.551-553.

Gyulai Péter (1990): *Védett és veszélyeztetett növény- és állatfajok felmérése és térképezése a Délkeleti-Bükk területén*. (kézirat)

Less Nándor (1990): *A Délkeleti-Bükk növénytakarója és természetvédelmi értékelése*. (kézirat)

Szlabóczky Pál (1983): *Geológiai értékek veszendőben. Mi lesz a miskolc-tapolcai földkéregfejlődési emlékek sorsa?* In.: Búvár 1983/9. szám pp.447-449.